

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่มีต่อการพัฒนาจลนวิสัย ด้านกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยอายุ 2 ถึง 3 ปี ที่มีพัฒนาการต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ใน ชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1. การเคลื่อนไหวที่มีต่อการพัฒนาจลนวิสัยด้านกล้ามเนื้อใหญ่
 - 1.1 ความสำคัญของการเคลื่อนไหว
 - 1.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเคลื่อนไหวร่างกายด้านกล้ามเนื้อใหญ่
 - 1.3 พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวของเด็กอายุ 2 ถึง 3 ปีและเกณฑ์มาตรฐานในการวัดพัฒนาการของเด็ก
 - 1.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว
 - 1.5 หลักในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ชุมชนแออัด
 - 2.1 ความหมายของชุมชนแออัด
 - 2.2 การเกิดชุมชนแออัด
 - 2.3 ชุมชนแออัดคลองเตย

ความสว่างาม แข็งแรง และควบคุมอวัยวะต่าง ๆ ได้ดีเท่านั้น แต่รวมถึงพลังความคิด จิตใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการด้วย

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่าการเคลื่อนไหวของเด็ก มิใช่เป็นเพียง เพื่อให้เด็กเกิดความสุขสนานเท่านั้น แต่ยังเป็นการช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการในทุก ๆ ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ สังคมและยังเพิ่มพูนสติปัญญาให้แก่เด็กอีกด้วย

1.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเคลื่อนไหวร่างกายด้านกล้ามเนื้อใหญ่

เด็กจะมีการเคลื่อนไหวที่ตีหรือไม่ค่อยยอมดื้อขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ พัฒนาการทางกายเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งควรส่งเสริมให้แก่เด็ก สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางกายมีดังนี้ (จรรยาพร ธรรมินทร์และจิตรา ทองเกิด, 2527)

1. ปัจจัยภายใน หมายถึงปัจจัยภายในตัวเด็กเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาร่างกายของเด็กคนนั้น ๆ ได้แก่

1.1 อายุ วัชต่าง ๆ จะทำให้เด็กแต่ละคนมีความเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาแตกต่างกัน

1.2 เพศ เด็กหญิงกับเด็กชายจะแตกต่างกันไปตามลักษณะโครงสร้างของร่างกาย ดังนั้นจึงควรสอนและฝึกหัดให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทตามเพศของเด็กด้วย

1.3. สภาพร่างกาย จิตใจ ความสนใจ ความสามารถเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากกรรมพันธุ์และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เห็นชัด คือ ด้านความสามารถและสติปัญญา การเรียนและการฝึกฝนจะทำให้เด็กเก่งขึ้นได้ทุกคน แต่ลักษณะทางกายและสภาพของอารมณ์ของเด็กเองจะเป็นตัวจำกัดความสามารถ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของความถนัดเข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่

2.1 อาหาร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเจริญเติบโตของร่างกายโดยตรง เด็กในระดับปฐมวัยจึงควรต้องได้รับอาหารที่มีคุณค่าครบถ้วนและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ทั้งนี้เพราะอยู่ในวัยที่กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

2.2 ภูมิอากาศ ซึ่งได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น ความกดอากาศจะมีผลต่อสภาพการทำงานของร่างกายและยังมีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยตรงกับเด็กอีกด้วย

2.3 การพักผ่อนและนันทนาการ เด็กระดับปฐมวัยควรพักผ่อนอย่างเพียงพอ เพื่อให้ร่างกายได้ผ่อนคลายความเครียด ซ่อมแซมความสึกหรอที่เกิดในระหว่างการทำกิจกรรมและนันทนาการ อันเป็นการช่วยฟื้นฟูสภาพทางใจทำให้หายเครียด ดังนั้นเด็กในระดับนี้จึงควรนอนหลับพักผ่อนในเวลากลางวัน ส่วนการนอนในเวลากลางคืนควรนอนตรงเวลาและมีเวลานอน

อย่างย่อ 9 - 10 ชั่วโมง

2.4 การศึกษา เด็กระดับปฐมวัยควรได้รับการฝึกหัดและฝึกฝนทักษะต่าง ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก นอกจากนี้ควรพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายให้ถูกวิธี และสอดคล้องกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย

2.5 จากบุคคลอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู เพื่อน และคนในสังคมรอบข้าง เพราะบุคคลเหล่านี้จะมีส่วนในการสร้างค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรมให้เด็กซึมซาบและรับไปประพฤติปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีส่วนช่วยให้เด็กเตรียมความพร้อมได้ดีที่สุดก็คือพ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งครูที่อยู่ใกล้ชิดเด็กนั่นเอง นอกจากนี้สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (จรรยาพร ธรินทร์และจิตรา ทองเกิด, 2527) ได้เสนอแนะให้ผู้ปกครองและครูช่วยเด็กเตรียมความพร้อมดังนี้

ตารางที่ 2 การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก

ที่บ้าน	ที่โรงเรียน
1. ให้อาหารครบถ้วน เพียงพอและมีคุณค่า	1. จัดบรรยากาศให้เด็กเกิดความสบายทั้งทางกายและทางใจ
2. ให้พักผ่อนอย่างเพียงพอ	2. ฝึกการอยู่ร่วมกับเพื่อน รู้จักกฎเกณฑ์ของกลุ่ม การเคารพครูและผู้ใหญ่
3. ฝึกการขับถ่ายให้เป็นเวลา	3. ฝึกการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการเต้นประกอบเพลง
4. พาไปตรวจสุขภาพ โดยเฉพาะฟันและการสร้างภูมิคุ้มกันโรค	4. ฝึกการสำรวจ ค้นคว้าให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. ระมัดระวังความปลอดภัยจากไฟ ฮาและสิ่งของที่เป็นอันตราย	5. ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองได้
6. ฝึกให้ช่วยเหลือตนเองในการรับประทานอาหารและการแต่งกาย	6. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทางครอบครัว เช่นเชิญผู้ปกครองมาชมการแสดงของเด็ก
7. จัดของเล่น สถานที่เล่นที่เหมาะสม	7. จัดเครื่องเล่นและการเล่นหลาย ๆ รูปแบบ
8. ฝึกการใช้สายคา เช่นจัดหนังสือให้เด็ก	8. จัดบริการโครงการอนามัยโรงเรียน เช่น การส่งเสริมสร้างความภูมิคุ้มกันโรค
9. ฝึกการพูดให้ชัดเจนและเล่านิทานให้เด็กฟัง	
10. ฝึกประสาทหู เช่นสังเกตเสียงสัตว์	

1.3 องค์ประกอบในการเคลื่อนไหวร่างกาย

ในการเคลื่อนไหวร่างกายนั้นองค์ประกอบที่สำคัญคือ (Stillwell and Stockard, 1989 อ้างถึงในสพิตร สมิติโต, 3532) ความอ่อนตัว ความแข็งแรง ความอดทนของกล้ามเนื้อ ความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและการหายใจ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1. ความอ่อนตัว เป็นความสามารถในการเคลื่อนไหวของส่วนแขน ส่วนขา หรือ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เต็มขีดจำกัดของการเคลื่อนไหวนั้น ๆ การพัฒนาทางด้านความอ่อนตัวทำได้โดยการเหยียดยืดกล้ามเนื้อและเอ็นสิค หรือการใช้แรงต้านทานให้กล้ามเนื้อและเอ็นสิคต้องทำงานมากขึ้น เช่นการพัฒนาความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อบริเวณหลังส่วนล่าง ต้องให้ลำตัวช่วงตั้งแต่เอวขึ้นไปได้ฝึกก้มงอไปข้างหน้า จนกระทั่งส่วนบริเวณหน้าอกสามารถก้มชิดเข้าได้

ความอ่อนตัวมีทั้งแบบอยู่กับที่และแบบเคลื่อนที่ สำหรับความอ่อนตัวโดยเคลื่อนที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก เพราะท่าทางต่าง ๆ จะประกอบด้วยการกระโดดหรือการกระแทกตลอดเวลา ซึ่งอาจเกิดการบาดเจ็บและเป็นอันตรายได้

2. ความแข็งแรง เป็นความสามารถของกล้ามเนื้อ ซึ่งทำให้เกิดความตึงตัวเพื่อใช้แรงในการยกหรือดึงสิ่งของต่าง ๆ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อจะช่วยทำให้ร่างกายทรงตัวเป็นรูปร่างขึ้นมาได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความแข็งแรงเป็นการรักษาทรงตัว ซึ่งยังช่วยให้ลำตัวตั้งตรงได้โดยไม่หกล้ม ความแข็งแรงมีหลายชนิด เช่น

ความแข็งแรงในการเคลื่อนที่ เป็นความแข็งแรงของกล้ามเนื้อที่ใช้ในการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน เช่น การวิ่ง การกระโดด เป็นต้น

ความแข็งแรงเพื่อเคลื่อนไหวในมุมต่าง ๆ ได้แก่ การเคลื่อนไหวแขนและขา เพื่อเล่นกีฬา หรือใช้ในการขว้าง การเตะ และการตี เป็นต้น

ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อในการเกร็ง เป็นความสามารถของร่างกายหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายในการต้านทานต่อแรงที่มากระทำจากภายนอกโดยไม่หกล้ม หรือสูญเสียการทรงตัว

3. ความอดทนของกล้ามเนื้อ เป็นความสามารถของกล้ามเนื้อในการออกแรงทำให้วัตถุเคลื่อนที่ได้นานหรือได้หลายครั้ง การเสริมสร้างความอดทนของกล้ามเนื้อขึ้นอยู่กับการปฏิบัติกิจกรรมอายุ และเพศของบุคคลที่มี

4. ความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและการหายใจ เป็นความสามารถของหัวใจ ปอด และหลอดเลือด ในการที่จะลำเลียงออกซิเจนและสารอาหารไปยังกล้ามเนื้อที่ใช้ในการออกแรง และขณะเดียวกันก็นำสารที่ไม่ต้องการซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการทำงานของกล้ามเนื้อออกจากกล้ามเนื้อที่ใช้ออกแรง

ในการเสริมสร้างความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและการหายใจนั้น เด็กจะต้องมีการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ ๆ เช่นการวิ่ง การกระโดด โดยใช้เวลาวิ่งละประมาณ 10-15 นาที

1.4 พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวของเด็กอายุ 2 ถึง 3 ปี

พัฒนาการของเด็กด้านการเคลื่อนไหว มีดังนี้ (ศิริมาศ ไทยวัฒนา, 2531; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531; ณรุทธิ สุทธิจิตต์, 2532)

เด็กอายุ 2 ปี จะเริ่มมีความชำนาญในการเคลื่อนไหวมากขึ้น จึงสามารถเดินทรงตัวได้ดี เดินได้เร็วและตรงขึ้นจะหกล้มบ้างเป็นบางครั้ง

การวิ่งยังไม่มีประสิทธิภาพ แต่สามารถวิ่งได้จังหวะมากขึ้น การเริ่มต้นและการหยุดของการวิ่ง การกลับตัวยังทำไม่ได้

เมื่อชันลงบันไดจะทำได้โดยไม่ต้องความช่วยเหลือแต่ยังขึ้นด้วยการใช้ขาข้างเดียวนำไปก่อน ไม่สามารถเปลี่ยนเท้าได้

การกระโดด เด็กต้องมีทักษะสัมพันธ์พื้นฐานกับการเดินและวิ่งก่อนจึงสามารถกระโดดได้ดี การกระโดดเป็นการทำให้ร่างกายลอยสูงขึ้นจากพื้นโดยไม่หกล้ม ดังนั้นเด็กต้องมีความกล้า มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความพร้อมสามารถควบคุมร่างกายได้ดีก่อน

นอกจากนี้เด็กยังชอบเลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวและ เริ่มรู้จักคิดค้นการเคลื่อนไหว โดยอาจใช้การตบมือหรือเคาะจังหวะตามจังหวะเพลงและเมื่อได้ยินจังหวะเพลงจะวิ่งไปข้างหน้าได้คล่อง ใช้เท้าทั้งสองกระโดดอยู่กับที่ได้และเดินเขย่งเท้าได้

เด็กอายุ 3 ปี มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น สามารถปรบมือและเคลื่อนไหวตามจังหวะได้ดีขึ้น เดินทรงตัวดีขึ้นและสามารถเดินทรงตัวบนเส้นตรงหรือแม้แต่ขึ้นทรงตัวบนขาข้างเดียวได้นานมากขึ้น นอกจากนี้เด็กในวัยนี้ชอบสิ่งที่ เป็นของตนเองหรือแสดงความสามารถของตนให้ผู้ใหญ่เห็นและยอมรับ เด็กจะสามารถวิ่งได้ดีขึ้น แต่การเริ่มต้นและหยุดวิ่ง การกลับตัวยังทำไม่ได้ เด็กสามารถชัน ลงบันไดสลับเท้าได้ กระโดดขาเดียวได้และแกว่งแขน ขา ไปตามจังหวะเพลงได้

เกณฑ์มาตรฐานในการวัดพัฒนาการของเด็ก

เกณฑ์มาตรฐานในการวัดพัฒนาการของเด็กในเรื่องการเคลื่อนไหวของเด็กอายุ 2-3ปี

มีดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2535)

การยืน

- เด็กยืนโดยพุงรับน้ำหนักตัวเองได้บ้าง
- เด็กยืนโดยเกาะวัตถุเพื่อช่วยพุงตัว
- เด็กยืนด้วยขาข้างเดียวได้นานชั่วครู่หนึ่ง

การเดิน

- เดินถอยหลังได้สามก้าวถึงไกลสองเมตร
- เดินเขย่งปลายเท้าไปข้างหน้าได้สามก้าว
- เดินไปข้างหน้าโดยคอสันเท้าบนปลายนิ้วได้สามก้าว
- เดินบนเส้นตรงไปข้างหน้าไกล 3 เมตร

การปีนและขึ้นลงบันได

- เดินขึ้น ลงบันไดตามลำพังโดยใช้มือจับราวบันได
- เดินขึ้น ลง บันไดสลับเท้าโดยช่วยจับมือข้างหนึ่งไว้

การวิ่ง

- วิ่งได้นุ่มนวลโดยเร็วบ้างช้าบ้างสลับกันไป

การกระโดด

- กระโดดได้ครั้งหนึ่งเป็นระยะไกล 5 - 20 เซนติเมตร
- กระโดดได้ครั้งหนึ่งสูงจากพื้น 5 - 8 เซนติเมตร
- พยายามกระโดดด้วยขาข้างที่ถนัดข้างเดียวได้
- พยายามกระโดดด้วยขาข้างใดข้างหนึ่ง (ทั้งซ้ายและขวา) ได้

การรับและส่งลูกบอล

- โยนลูกบอลขนาดใหญ่ไปไกล 2 เมตร
- ก้มลูกบอลให้กระเด็นและรับไว้ด้วยมือทั้งสองข้างได้

การเข้าจังหวะ

- ใช้ร่างกายทั้งหมดเคลื่อนไหวตอบสนองเสียงดนตรีได้

1.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาจนวิสัยจำกล้ามเนื้อมัดใหญ่ มีดังนี้

3.1. หลักด้านพัฒนาการร่างกาย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531; Stillwell and Stockard 1989 อ้างถึงในสัพิตร์ สมหาโต, 2532) การจัดกิจกรรมจะสร้างตามหลักพัฒนาการร่างกาย คือ

เด็กระดับปฐมวัย จะมีความสามารถในการเคลื่อนไหวทั้งตัวก่อนส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย หลังจากนั้นเมื่อเด็กมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากขึ้นก็จะใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้มากขึ้น และมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น คือใช้แขน มือและขา ซึ่งเป็นกล้ามเนื้อมัดใหญ่ เพื่อการทรงตัว การทำกิจกรรมต่าง ๆ ก่อนการใช้ส่วนย่อยอื่น ๆ เช่นการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก เพื่อสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก

3.2. หลักการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ชอบขบอชากหรือชากเห็น ดังนั้นการจัดสิ่งต่าง ๆ จึงควรกระตุ้นความสนใจของเด็กให้เกิดการตอบสนองโดยใช้หลักการเรียนรู้ของ Thorndike (สมบัติ มหารศ 2520, อ้างถึงใน นวลตา สุวรรณโชติ, 2522) ซึ่งได้แก่

3.2.1 กฎแห่งการฝึก (Law of Exercise) ตามกฎนี้เด็กแต่ละคนควรต้องมีโอกาสที่จะทำซ้ำชากหรือทำอย่างถูกต้องและบ่อย ๆ ถ้าหากเขาจะเรียนสิ่งนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย หรือที่เรียกว่า "การฝึกทำให้เกิดความสมบูรณ์" "Practice Make Perfect"

3.2.2 กฎแห่งผล (Law of Effect) ตามกฎนี้กล่าวได้ว่าเด็กจะเรียนได้ดีต้องประกอบไปด้วยความพอใจและความยินดี ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความพยายามที่จะเรียนต่อไป

3.2.3 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) ตามกฎนี้ถ้าหากอวัยวะจะมีความพร้อมที่จะตอบสนองก็จะทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียน

3.3 หลักของ Skinner (วิจิตร ศรีสอาน 2512, อ้างถึงใน นวลตา สุวรรณโชติ, 2522) ซึ่งได้แก่

3.3.1 เงื่อนไขของการตอบสนอง (Operant Conditioning) พฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์ประกอบด้วยการตอบสนองที่แสดงออกมา พฤติกรรมจะเกิดขึ้นบ่อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับอัตราการตอบสนอง หรืออัตราการแสดงออกของพฤติกรรม

3.3.2 การเสริมแรง (Reinforcement) เมื่อสิ่งมีชีวิตมีการตอบสนอง ผู้ฝึกสามารถให้สิ่งเร้าใหม่ ซึ่งเป็นการให้อัตราการตอบสนองเปลี่ยนแปลง ซึ่งเรียกว่า "ตัวเสริมแรง" (Reinforcer) สำหรับเด็ก ๆ ตัวเสริมแรงอาจเป็นคำชมเชย หรือรางวัล

ตลอดไปจนถึงการได้รับความรู้และการรู้ผลแห่งการกระทำของตนว่าถูกต้อง ก็เป็นตัวเสริมแรงที่ตี
ประการหนึ่ง

1.6 หลักในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว

คุณูปการ บัณฑิต ฌ อรรถยา (2522) เสนอหลักในการจัดกิจกรรมพื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้ คือ

1. การรู้จักส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นการเตรียมร่างกายให้พร้อมทุกส่วนเพื่อให้มีความคล่องตัวถือว่าการปูพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญ เด็กจะได้รู้ว่าร่างกายแต่ละส่วนเคลื่อนไหวอย่างไรและมากน้อยเพียงใด

2. บริเวณและเนื้อที่ ในการเคลื่อนไหวนั้นไม่ว่าจะเป็นเพียงการขยับเขยื้อนร่างกายบางส่วน หรือการเคลื่อนตัวย่อมต้องการบริเวณและเนื้อที่ที่จะเคลื่อนไหวได้จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งอยู่ตลอดเวลา บริเวณและเนื้อที่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเคลื่อนไหว

3. ระดับของการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวทุกชนิด หากไม่มีการเปลี่ยนระดับแล้ว ความสวยงาม ความสมดุล ความเหมาะสมและท่าทางที่หลากหลายจะไม่เกิดขึ้น จะปรากฏแต่ความจำเจซ้ำซากความแข็งกระด้างไม่น่าดูดังนั้นจึงควรมีการเปลี่ยนระดับของการเคลื่อนไหว เพื่อให้เกิดท่าทางและการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกันออกไป การที่จะให้เด็กเคลื่อนตัวทั้ง ๓ ระดับ คือ สูง กลาง และต่ำนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะปกติเด็กจะเคลื่อนตัวอยู่ในระดับเดียวเท่านั้น ครูจึงต้องใช้เทคนิควิธี เช่น สมมติให้เด็กเป็นใบไม้ร่วงสู่พื้นดิน เป็นต้น

4. ทิศทางของการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวย่อมมีทิศทางไปข้างหน้า ไปข้างหลัง ไปข้าง ๆ หรือเคลื่อนตัวได้รอบทิศ (คือหมุนตัวไปทุกทิศทาง) ถ้าไม่ได้รับการฝึก ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ก็มักจะเคลื่อนตัวไปข้างหน้าแต่เพียงอย่างเดียวการให้เด็กเปลี่ยนทิศทางต่าง ๆ ตลอดเวลา จะช่วยให้เด็กเคลื่อนตัวอย่างอิสระและเต็มไปด้วยความเชื่อมั่น เป็นตัวของตัวเอง

5. การฝึกจังหวะ แบ่งเป็น 4 วิธีคือ

5.1 การทำจังหวะด้วยการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เริ่มต้นด้วยการใช้การขยับเขยื้อนร่างกายตามจังหวะ เช่น พยักหน้า โคลงศีรษะ และฝึกให้ร่างกายทำเสียง เช่น ตบมือ ตบตัก

5.2 การทำจังหวะด้วยการเปล่งเสียง อาจเป็นการใช้ภาษาที่มีความหมายหรือไม่มี ความหมายก็ได้ เช่น อี ออ ตุ่ม ตุ่ม

5.3 การทำจังหวะด้วยการใช้เครื่องเคาะจังหวะ

5.4 การทำจังหวะด้วยการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวที่มีเสียง

ประกอบ หรือการเคลื่อนไหวที่ไม่มีเสียงประกอบ เช่นการย่อเข้า การโยกตัว

สร้างศรี เมฆานนท์ (2528) แบ่งประเภทการเคลื่อนไหวมีดังนี้

1. การเคลื่อนไหวแบบไม่เคลื่อนที่ (Nonlocomotor Movement) คือ การเคลื่อนไหวโดยที่ร่างกายไม่ต้องเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง แต่จะเป็นการใช้ร่างกายทุกส่วนให้ตอบสนอง ซึ่งมี 11 อย่างดังนี้

1.1 การก้มตัว (Bending) คือการงอพับข้อต่าง ๆ ของร่างกายที่จะทำให้ร่างกายส่วนบนเข้าใกล้กับส่วนล่าง

1.2 การยืดเหยียดตัว (Stretching) คือการเคลื่อนไหวที่ตรงกันข้ามกับการก้มตัวโดยพยายายืดเหยียดทุกส่วนของร่างกายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

1.3 การบิดตัว (Twisting) คือการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยการบิดลำตัวท่อนบนไปรอบ ๆ แกนตั้ง

1.4 การโยกตัว (Rocking) คือการย้ายน้ำหนักจากส่วนหนึ่งของร่างกายไปยังอีกส่วนหนึ่งของร่างกายโดยส่วนทั้งสองจะต้องแตะพื้นคนละครั้งสลับกันไป

1.5 การหมุนตัว (Turning) คือ การหมุนตัวไปรอบ ๆ ร่างกายมากกว่าการบิดตัว ซึ่งทำให้เท้าต้องหมุนตามไปด้วยข้างใดข้างหนึ่ง

1.6 การแกว่ง หรือหมุนเหวี่ยง (Swinging) คือการเคลื่อนไหวส่วนใดส่วนหนึ่งโดยหมุนรอบจุดใดจุดหนึ่งให้เป็นรูปโค้ง หรือรูปวงกลม หรือแบบลูกตุ้มนาฬิกา เช่น การแกว่งแขน ขา ลำตัว

1.7 การโอนเอน (Swaying) คล้ายกับการโยก ส่วนโค้งจะเป็นโค้งเข้าหาพื้น การเอียงแบบนี้ไม่มีรู้สึกผ่อนคลายเหมือนกับการแกว่ง

1.8 การสั่น (Shaking) คือ การเคลื่อนไหวที่มีการสั่นสะเทือนของส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือทุกส่วน ตัวอย่างเช่นในการเดินร่าและมีการจับมือเข่า

1.9 การดัน (Pushing) คือการเคลื่อนไหวโดยการดัน มักจะเป็นการดันออกจากร่างกาย เช่น การดันสิ่งของและการกดสิ่งของ

1.10 การดึง (Pulling) คือการเคลื่อนไหวที่ตรงกันข้ามกับการดัน มักจะเป็นการดึงเข้าหาร่างกาย หรือดึงไปในทิศทางหนึ่งโดยเฉพาะ

1.11 การตี (Striking) เป็นการเคลื่อนไหวที่มาเร็วและหยุด

2. การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ (Locomotive Movement) มีพื้นฐานอยู่ 8 อย่างคือ

- 2.1 การเดิน (Walking) คือ การเคลื่อนที่ด้วยการก้าว เป็นการเปลี่ยนน้ำหนักตัวจากเท้าหนึ่งไปยังอีกเท้าหนึ่งและขณะเปลี่ยนน้ำหนักตัวนั้น เท้าข้างหนึ่งจะอยู่บนพื้นเสมอ
- 2.2 การวิ่ง (Running) เป็นการเคลื่อนที่โดยการเปลี่ยนน้ำหนักตัวจากเท้าหนึ่งไปยังอีกเท้าหนึ่ง ขณะที่เปลี่ยนน้ำหนักตัวนั้น เท้าทั้งสองจะไม่อยู่บนพื้นเลย
- 2.3 การกระโดดเขย่ง (Hopping) คือ การกระโดดขึ้นจากพื้นแล้วกลับลงสู่พื้นด้วยเท้าข้างใดข้างหนึ่งเพียงข้างเดียว
- 2.4 การกระโดด (Jumping) คือการกระโดดขึ้นจากพื้นแล้วกลับลงสู่พื้นด้วยเท้าทั้งสองข้าง
- 2.5 การกระโจน (Leaping) คือ การเคลื่อนที่ด้วยการจ่าน้ำหนักตัวจากเท้าหนึ่งไปยังอีกเท้าหนึ่งด้วยการกระโดดแผ่แขนขึ้นจากพื้น การลงสู่พื้นปลายเท้าจะลงสู่พื้นก่อนแล้วถึงฝ่าเท้าและสิ้นเท้าจบด้วยการงอหัวเข่า
- 2.6 การกระโดดสลับเท้า (Skipping) คือการก้าวและกระโดดเขย่งด้วยเท้าเดิม
- 2.7 การเลื่อน (Sliding) คือการก้าวไปข้างหน้า แล้วลากเท้าอีกข้างไปชิดเป็นจังหวะที่เร็ว
- 2.8 การควมม้า (Gallop) คือการเคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วยการก้าวแล้วชิดเท้าอีกข้างหนึ่งเข้าไปชิดเท้าหน้า แล้วกระโดดขึ้น เมื่อลงสู่พื้นให้เท้าที่ก้าวนำอยู่หน้าเสมอ

Sapore and Metchell (1961) แบ่งการเคลื่อนไหวออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน (Fundamental Movement) หมายถึงการเคลื่อนไหวที่ต้องใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ๆ ของลำตัว แขน ขา เช่นการเดิน การวิ่ง ฯลฯ เป็นการเคลื่อนไหวที่สามารถพบเห็นได้ทั่ว ๆ ไป และมีอิทธิพลต่อการทำงานของระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เช่นระบบย่อยอาหาร ระบบขับถ่าย
2. การเคลื่อนไหวเสริม (Accessory Movement) หมายถึงการเคลื่อนไหวที่พัฒนาการภายหลังจากการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน ส่วนมากจะต้องอาศัยทักษะที่ละเอียดอ่อนและไม่เกี่ยวข้องกับกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ๆ เท่าใดนัก จึงไม่ค่อยจะมีผลต่อการทำงานของอวัยวะและระบบของร่างกาย เช่นการพูด การสไลวโอลิน เป็นต้น

Latchaw and Egstrom (1969) ได้แบ่งการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การเคลื่อนไหวเบื้องต้น (Basic Movement) ได้แก่ การก้ม การเหยียด และการบิด
2. การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ (Locomotion) คือการเคลื่อนไหวที่ทำให้เกิดการเคลื่อนที่จากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง เช่นการเดิน การวิ่ง
3. การเคลื่อนไหวเพื่อเอาชนะแรงเฉื่อยของวัตถุภายนอก (Skills for overcoming inertia of external objects) ได้แก่
 - 3.1 การทำให้วัตถุที่อยู่นิ่งมีการเคลื่อนไหว เช่นการผลัก การดึง การยก การตี การตบ การเตะ และการขว้างปา
 - 3.2 การทำให้วัตถุหยุดการเคลื่อนที่ เช่น การจับ การสกัดกั้น

วาร์สกี เพียร์ซอบ (2527) กล่าวว่าครูควรมีหลักในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว โดยพิจารณาจากหลักที่สำคัญดังนี้

1. เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ต้องการการเคลื่อนไหวและออกกำลังกายอย่างคล่องในความสามารถด้านการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายของตนเองตลอดเวลา ดังนั้นครูจึงควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว เพื่อสนองความต้องการของเด็กในวัยนี้ให้เพียงพอ
2. การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเบื้องต้นให้เด็กในวัยนี้ ควรจัดให้เด็กได้มีประสบการณ์ในการเคลื่อนไหว โดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการเคลื่อนไหวในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและให้เป็นไปตามลักษณะและธรรมชาติของการเคลื่อนไหวของส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเหล่านั้นอย่างแท้จริง
3. กิจกรรมการเคลื่อนไหวเบื้องต้น ควรเป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อเด็กให้เด็กเข้าใจและเห็นความเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน
4. ควรจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่ต้องใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของร่างกายเป็นส่วนสำคัญก่อน เช่นการใช้กล้ามเนื้อแขนและขาเป็นต้น
5. ควรส่งเสริมให้เด็กรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ตนเองสามารถที่จะทำได้เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่น
6. การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว ควรจัดบรรยากาศที่สนุกสนานและทำท่ายตลอดเวลาที่เด็กเรียน
7. เด็กนักเรียนควรจะได้รู้จักชื่อการเคลื่อนไหวเบื้องต้นต่าง ๆ ด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไป

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวนั้นมีผลต่อพัฒนาการเด็กคือช่วยให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดความสัมพันธ์กับอวัยวะส่วนอื่น ๆ อันจะเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งจะอยู่ร่วมกับเด็กอื่น ๆ ในสังคมต่อไป นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะคิดประดิษฐ์ทำทาง การเคลื่อนไหวในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป อันเป็นการพัฒนาสติปัญญาของเด็กอีกด้วย

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหว

Palmer (1916) ได้ทำการศึกษาและพบว่าเด็ก ๆ จะชอบทำกิจกรรม เพื่อทดสอบการควบคุมกล้ามเนื้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทรงตัว เช่นการกระโดดและเดินในที่แคบ ๆ และกิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับ Singer (1976) ที่พบว่า ทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานจะเริ่มปรากฏเมื่อเด็กอายุ 2-6 ปี โดยเด็กจะพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่มากขึ้น เด็กจะสามารถเดินได้อย่างมั่นคงเพราะมีการเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา และเพิ่มทักษะอื่น ๆ เช่น การวิ่ง กระโดด ฯลฯ รวมทั้งทักษะที่ใช้มือ เช่น การขว้าง รับ ดังนั้นจึงควรให้เด็กได้รับการส่งเสริมด้านการเคลื่อนไหวแบบต่าง ๆ อยู่เสมอ ส่วน Bennett (1972) ได้ศึกษาความสำคัญของกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่มีต่อร่างกายโดยส่วนรวมพบว่า สำหรับเด็ก ๆ กิจกรรมจะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดพัฒนาการเกิดความพึงพอใจ สนุกสนานและเป็นการพัฒนาการใช้ทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่คิดตัวเด็ก เพื่อการเรียนรู้ทักษะต่อไปในภายหน้า

Balay (Balay 1973, quoted in Greene and Adeyanju 1991) ได้ศึกษาและพบว่าเด็กที่ทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวจะมีสุขภาพ สมรรถภาพ พฤติกรรมและเกิดความกระตือรือร้นดีกว่าเด็กที่ไม่ทำกิจกรรม

จากงานวิจัยของ Lind (1980) พบว่า ทารกในครรภ์จะมีปฏิริยาโต้ตอบเสียงเพลงและจะเคลื่อนไหวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaze และ Ludington - Hoe (1984) ซึ่งพบว่าการร้องเพลงแก่ล่อมทารกและเสียงพูดของบิดามารดาสามารถทำให้ทารกเคลื่อนไหวแขน ขา มีการปรับตัวต่อความกดดันหรือความเครียดและมีพัฒนาการด้านจิตใจดีขึ้น นอกจากนี้เด็กสนใจที่จะเคลื่อนไหวถ้ามีเสียงเพลงมากกว่าการเคลื่อนไหวธรรมดาที่ไม่มีเสียงเพลงมากกระตุ้น (Smith, quoted in Bryant, 1986)

Norton (1978) และ Flohr (1980) ศึกษาการเรียนรู้การเคลื่อนไหวด้านดนตรี โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการของ Piaget พบว่าเด็กสามารถเรียนรู้แนวคิดต่าง ๆ ได้โดยใช้กิจกรรมทางด้านการเคลื่อนไหวและการใช้ภาษาท่าทาง แม้ว่าเด็กจะมีความเข้าใจและแสดงออกทางด้านภาษาไม่ได้พอกก็ตาม นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ การแยกแยะ การฟัง การมองและการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมให้แก่เด็ก

Rosemond (1990) ศึกษาการกระตุ้นให้เด็กเคลื่อนไหว โดยใช้เพลงเป็นสื่อพบว่าการกระตุ้นให้เด็กเคลื่อนไหวด้วยเพลงจะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ในการแสดงพัฒนาการตามธรรมชาติตลอดจนเป็นการเตรียมเด็กเข้าสู่สังคมภายนอก นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดผลดีต่อสุขภาพของเด็กด้วย

2. ชุมชนแออัด

2.1 ความหมายของชุมชนแออัด

มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า "ชุมชนแออัด" หลายอย่างเช่น

ใน Encyclopaedia Britanica (ชมรมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชนแออัด หมายถึง "ที่อยู่อาศัยที่ไม่มีที่ว่าง ช่างครุครุโทรม ขาดการบริการที่ถูกต้องตามหลักอนามัยหรืออยู่อาศัยกันอย่างแออัดยัดเยียด อันทำให้ไม่อาจใช้เป็นที่อยู่อาศัย เพื่อดำเนินชีวิตในครอบครัวให้มีความสุขสบายใจได้" ซึ่งแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ

1. Brighted Area คือบริเวณที่กำลังเสื่อมโทรม เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ถ้าไม่มีการปรับปรุงจะเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว
2. Slum Area คือบริเวณที่เสื่อมโทรมถึงที่สุดจนยากที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นในสภาพเดิม เว้นแต่จะทำการรื้อถอน หรือโยกย้ายอาคารและผู้คนออกไปแล้วจัดโครงการปฏิรูปและปลูกสร้างชุมชนใหม่

องค์การสหประชาชาติ (ทองสุข ชันทอง, 2520) ได้ให้ความหมายของชุมชนแออัดไว้ว่า หมายถึง "สิ่งก่อสร้าง หรือพื้นที่ที่ผู้อยู่อาศัยหนาแน่นเกินไป เกิดความเสื่อมโทรม มีสภาพที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก อันอาจทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมอันดีของผู้อยู่อาศัย หรือของชุมชนนั้น ๆ"

ในการสัมมนาผู้แทนหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในแหล่งเสื่อมโทรม เมื่อวันที่ 28 - 30 มกราคม 2523 กลุ่มสังคมสงเคราะห์ได้ให้คำจำกัดความของชุมชนแออัด คือ สถานที่ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ (สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร, 2523)

1. ที่อยู่อาศัยอันมีลักษณะปลูกสร้างไม่ถาวร เป็นห้องเค็สวและใช้เป็นห้องเอนกประสงค์
2. สภาพกายภาพ มีความแออัด มีน้ำเน่าและขาดการสุขาภิบาล
3. สภาพการครอบครองเนื้อที่ เป็นการบุกรุกหรือละเมิดสิทธิ
4. ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ เป็นผู้อพยพมาจากถิ่นอื่นทั้งใกล้และไกล
5. ความเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจ มีรายได้ไม่แน่นอน มักจะอยู่ในระดับที่ขาดแคลน ทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่อง เช่นขาดการศึกษา การติดยาเสพติด ประกอบอาชีพกรรมและอื่น ๆ

นอกจากนี้ ธีระพร อูวรรณโณ(2524)ให้ความหมายของชุมชนแออัดไว้ว่า ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและมักมีลักษณะอื่นอีกหลายอย่างควบคู่ไปด้วยคือ บ้านเรือนมักปลูกขึ้นอย่างง่าย ๆ ส่วนมากจะปลูกอยู่ในน้ำที่ขังอยู่โดยไม่มีการถ่ายเท แต่มีน้ำเสียจากบ้านต่าง ๆ ลงมาเพิ่มอยู่เสมอ ทางเดินในชุมชนเหล่านี้มักเป็นเพียงไม้กระดานที่พาดบนเสาพอให้เดินไปมาได้

จากการให้ความหมายและคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ชุมชนแออัด หมายถึง สภาพและลักษณะเคหสถาน บริเวณที่พักอาศัย ที่อยู่ในสภาพขาดทรุดโทรม สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนต่ำกว่ามาตรฐาน

2.2 การเกิดชุมชนแออัด

จากการสำรวจของหน่วยงาน หรือบุคคลต่าง ๆ พบว่าชุมชนแออัดเกิดขึ้น เนื่องจากผลการอพยพของชาวชนบทที่มีรากฐานทางเศรษฐกิจต่างกลุ่มหนึ่งกับการเคลื่อนย้ายของคนในเมืองที่มีรายได้ต่ำและไม่แน่นอนอีกกลุ่มหนึ่ง การอพยพของชาวชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานคร(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524) เกิดจากสาเหตุ ซึ่งแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเกิดจากแรงจูงใจให้คนอพยพเข้าสู่เมืองหลวงอีกประเภทหนึ่งเกิดจากแรงผลักดันให้ชาวชนบทเข้าสู่เมืองหลวง

1. แรงจูงใจให้คนชนบทเข้าสู่เมืองหลวง มีปัจจัยสำคัญ ๒ ประการคือ

1.1 ความเป็นศูนย์กลางของความเจริญในทุกด้านของกรุงเทพมหานคร เนื่องมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของผู้บริหารที่พัฒนาทั้งด้านการศึกษา ด้านการปกครอง การสาธารณสุข สาธารณูปโภค การคมนาคม อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมไว้ในเมืองหลวงจึงทำให้เมืองหลวงกลายเป็นศูนย์กลางของสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมเกือบทุกประเภท นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งดึงดูดความสนใจของคนทุกภาคให้อพยพเข้ามาหาสิ่งเหล่านี้

1.2 ค่านิยมของชาวชนบทที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตร ซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รักการทำงานมาเป็นความนิยมใช้ชีวิตอย่างคนเมือง เพราะคิดว่ามีความสะดวกสบาย และมีรายได้มากกว่า

2. แรงผลักดันให้ชาวชนบทเข้าสู่เมืองหลวง เกิดจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ

2.1 ภัยธรรมชาติ หมายถึงสภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน เกิดภาวะแห้งแล้ง น้ำท่วม ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ฯลฯ อันเป็นเหตุให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย เกษตรกรต้องสูญเสียรายได้ จึงทำให้เกิดการอพยพแรงงานวัยหนุ่มสาว เข้าสู่เมืองหลวง เพื่อขายแรงงานและนำรายได้กลับไปจุนเจือครอบครัว คนกลุ่มนี้มีจำนวนไม่น้อยที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในกรุงเทพมหานครและก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร

2.2 ความยากจน เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ประสบปัญหาการถือครองที่ดิน การผลิต การตลาด เช่น เสี่ยงสิทธิในที่ดิน ราคาผลผลิตตกต่ำ จึงก่อให้เกิดภาวะยากจนและไม่สามารถจะอยู่ในแหล่งเดิมได้ จึงทำให้เกิดการอพยพเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เพราะคาดหวังว่า กรุงเทพมหานครจะเป็นแหล่งทำกินหรือหารายได้ได้ดีกว่าแหล่งที่อยู่เดิม

2.3 ปัญหาการคุ้มครองทางด้านกฎหมาย เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการศึกษา รวมทั้งความรู้ด้านกฎหมาย ทำให้เกิดปัญหาการเสียเปรียบในด้านการเช่า การกู้ยืม อันก่อให้เกิดความยากจนและเสี่ยงสิทธิในกรรมสิทธิ์ที่ทำกินเป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการอพยพของคนกรุงเทพมหานครเข้าสู่แหล่งเสื่อมโทรม มีสาเหตุจาก

1. ต้องการปรับระดับรายได้ให้พอเพียงกับรายจ่ายของผู้มีรายได้ต่ำและไม่แน่นอน
2. ต้องการหาที่อยู่อาศัยราคาถูก เนื่องจากการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วประกอบกับการขยายตัวของเมืองในด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ก่อให้เกิดที่อยู่อาศัยที่มีราคาถูกกว่า แม้ว่าสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมก็ตาม

3. การขาดแคลนที่อยู่อาศัยของผู้ที่ขาดทุนไฟไหม้ ถูกไล่ออกจากสลัมแหล่งอื่น ๆ

4. ใกล้เคียงงาน

5. การขาดการวางผังเมืองที่แน่ชัดในอดีต ปล่อยให้กรุงเทพมหานครเจริญไปตาม
 สภาวะธรรม เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สภาพที่อยู่อาศัยหลาย ๆ บริเวณกลายเป็น
 สภาพเป็นแหล่งเสื่อมโทรมไปในที่สุด

2.3 ชุมชนแออัดคลองเตย

ชุมชนแออัดคลองเตยเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในกรุงเทพมหานคร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่
 กว่า 400 ไร่ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่ม บึงลึก ที่อยู่อาศัยติดต่อกันเป็นผืนใหญ่รูปพระจันทร์ในแนว
 ทิศตะวันออก - ทิศตะวันตก ด้านใต้เป็นถนนอาจณรงค์และทางด่วน ด้านตะวันตกติดต่อกับ
 การท่าเรือแห่งประเทศไทยและแม่น้ำเจ้าพระยา มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 7,500 ครอบครัว
 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะอยู่อาศัยมานานกว่า 20 ปี ดังนั้นจึงมีความรู้สึกรักถิ่นที่อยู่ มีความสัมพันธ์
 กันเป็นกลุ่มในทางเครือญาติ ทางสังคมและการทำงาน

เนื่องจากชุมชนแออัดคลองเตยมีขนาดใหญ่ จึงมีการแบ่งออกเป็นเขตตามลักษณะทาง
 กายภาพ แต่ละเขตมีระบบชุมชนของตนเอง เช่นมีศูนย์รับเลี้ยงเด็ก มีที่สาธารณะ สถานที่ใช้
 ประชุม ศาลเจ้า รวมทั้งระบบผู้นำ (สมพงษ์ พัดปุยและสุนน เจริญสาธิต, 2529) ทุกเขตจะ
 มีปัญหาที่สำคัญร่วมกันซึ่งได้แก่ ปัญหาการไล่รื้อจากการทำเรือฯ น้ำท่วม เพลิงไหม้ ขาดแคลน
 น้ำประปา - ไฟฟ้า ไม่มีทะเบียนใบเกิด ไม่มีทะเบียนบ้าน ดังนั้นจึงทำให้ทุกเขตมีความจำเป็น
 ที่จะต้องประสานงานกันเกิดเป็นพลังต่อรองในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลก็ให้
 ความช่วยเหลือในรูปแบบหลากหลายกันไป